

Faktileht

Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakond • • •

Nr 5/2007 • majandus – Venemaa majandus

Venemaa on Euroopa Liidu suurim naaberriik – rahvaarv ligikaudu 143 miljonit inimest – ja strateegiline partner, kes kivisöe, rauamaagi, nafta, mitmete värviliste metallide ja kulla uuritud varude poolest kuulub maailma riikide esiviisikusse. 1991. aastast alates on ta oma majandust ümber kujundanud järjekindlusetult ning 1998. aastal kulmineerus see finantskriisiga (rubla devalveerimine, riigi võlakirjade lunastamata jätmine, toormehindade langus maailmaturul, kapitali väljavool jms). Seejärel on toimunud hoogne areng (joonis 1), SKT 10 aasta (1995–2005) reaalkasv oli 45,8%, EL 25-s samal ajal 25,2%. Majandusedu põhineb eelkõige toorainehindade kõrgseisul maailmaturul ja sellest tulenevatel täiendavatel tuludel ja maksudel. Majanduse traditsiooniline politiseeritus, ebaefektiivne rasketööstus militaartööstuse näol ning suured riiklikud monopolid teevad majanduse kergesti haavatavaks ja investoritele riskantseks.

• Sisemajanduse kogutoodang (SKT)

Pärast 1998. aasta finantskriisi (SKT reaalkasv –5,3%) on majandus hoogsalt kasvanud, aastas keskmiselt 6,7%. Tõuke selleks andis Venemaa peamiste eksportartiklite maagaasi, nafta ja metallide tähelepanndav hinnatõus maailmaturul.

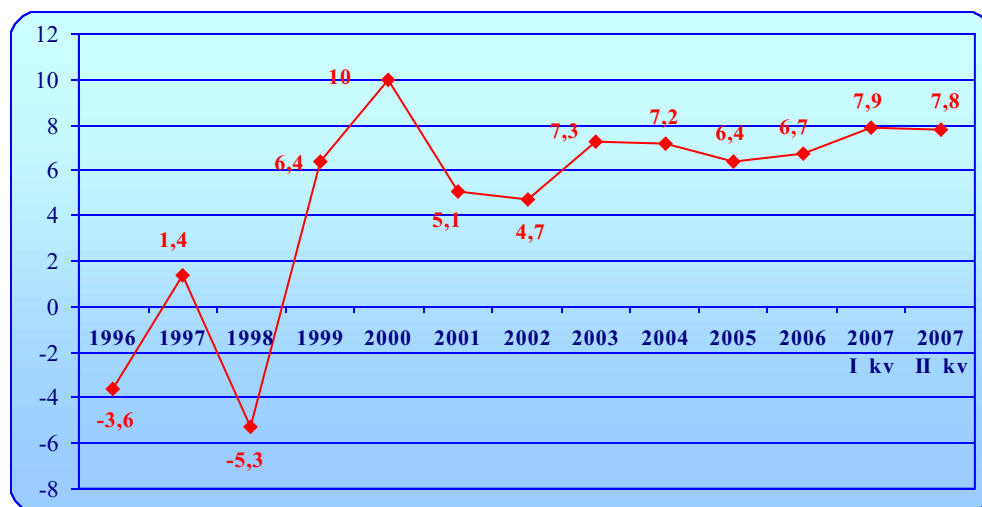
Kui võrrelda SKT reaalkasvu majandusharude reaalkasvuga, siis nähtub, et viimastel aastatel on see keskmisest suurem olnud hulgi- ja jaemüügis (2006. a 16,8% ja 2007. a II kvartalis 10,9%), ehituses (14,1% ja 22%) ning finantstavanduses (10,4% ja 11,3%). Mitme tähtsa majandusharu reaalkasv jääb tunduvalt alla SKT keskmisele reaalkasvule: töötlevas tööstuses 2006. a 4,8% ja 2007. a II kvartalis 6,2%, mäetööstuses vastavalt 2,1% ja 1,4% ning elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuses 2,6% ja 0,4%.

2007. a esimesel poolel on majandus kasvanud eelkõige ehitusmahtude ja investeringute suurenemise tõttu, mida omakorda on toetanud sisenõudluse suurenemine.

Samal ajal tuleb märkida, et Venemaa sisemajanduse kogutoodangus moodustas 2006. a tööstuse osatähtsus ligikaudu 34% ja 2005. a 32,9% ning äri- ja finantstavandus vastavalt veidi üle 14% ja 13,5%. EL 25 liikmesriikide 2005. a SKT-s oli tööstuse osatähtsus 20,2% ning äri- ja finantstegevusel 27,6%; Ameerika Ühendriikides vastavalt 17% ja 32,4%.

Venemaa SKT oli 2005. a jooksvates hindades ligikaudu 630 030 mln eurot ehk veidi rohkem kui Hollandil (505 646 mln eurot) ja vähem kui Hispaanial (905 455 mln eurot). USA SKT oli 2005. a 10 011 896,1 mln eurot.¹

Joonis 1. SKT reaalkasv (%)

Allikas: Venemaa Föderaalne Riiklik Statistika teenistus.

Venemaa majanduspoliitika lähema kümne aasta põhieesmärgiks on seatud reaalse sisemajanduse kogutoodangu kahekordistamine, mis tähendaks üle 7% ulatuvat keskmist reaalkasvu aastas.

• Riigieelarve

Venemaa föderaalearve 2007. a tulude maht on planeeritud 6965,3 mld rbl ja kulude pool 5463,5 mld rbl. Rahandusministeeriumi esialgseil andmeil laekus aasta esimese kaheksa kuuga tulused 4510,4 mld rbl. Laekunud kogutuludest moodustasid käibemaks 29,9%, tulumaks 8,5%, aktsiisid 1,9% ja tollimaksud veidi üle 30%. Tollimaksude osa kogutuludes vähenes möödunud aasta sama perioodiga võrreldes tunduvalt (2006. a 35,6%). Kulutusi tehti kaheksa kuuga 3067,6 mld rbl ulatuses. Kogukuludest moodustasid 28,7% kulud riigikaitse, avaliku korra ja julgeoleku tagamiseks, 8,4% kulus üleriigiliste küsimuste lahendamiseks, 7,7% rahvuslikule majandusele ning 7% sotsiaalkaitse-, tervihoiu- ja spordivaldkonnale. Venemaa välisvõlg käesoleva aasta 1. oktoobril oli 47,1 mld USA dollarit.

11. juulil 2007 võttis Vene Duuma vastu 2008. a

• Investeeringud

Viimaste aastate majanduskasv ja positiivne eelarve pole märkamata jäänud ka välisinvestoritele. 2007. a esimesel poolaastal moodustasid välisinvesteeringud üle 60 mld USA dollari, see on ligikaudu 2,5 korda rohkem kui 2006. a samal ajaavahemikul.

Tunduvalt on muutunud investeeringute struktuur. 2000. a moodustasid otseinvesteeringud 40,4%, portfelliinvesteeringud 1,3% ja muud investeeringud 58,3%, 2006. a vastavalt 24,8%, 5,8% ja 69,4%. 2007. a on portfelliinvesteeringuid juba 8,6% kogu investeeringute mahust; see näitab, et Venemaa väärtpaberiturg ahvatleb üha enam riskijulgeid investoreid pikaajalisi investeeringuid tegema.

• Inflatsioon

2007. aasta inflatsioonimäär moodustas esimesel poolaastal 6,7%. Valitsus prognoosis käesoleva aasta inflatsiooniks küll 8%, kuid suur palgakasv tööviljakuse tõusuta ning halb ettevõtlus- ja investeerimiskliima ilmselt suurendavad inflatsiooni. Nimetatud asjaoludest lähtudes võib aastane inflatsioonimäär kujuneda üle 10%. Majandus-eksperdid on inflatsioonitempo kiirenemise põhjustena nimetanud Venemaa majanduse monopoliseeritust ja hindade (eriti teravilja hinna) tõusu maailmaturul.

Inflatsiooni hindamiseks enim kasutatav indikaator on tarbijahinnaindeks (THI), mis 2001. aastaga võrreldes on küll tunduvalt alanenud, kuid käesoleval aastal hakanud järsult tõusma. 2007. a septembris suurenes THI 2006. a septembriga võrreldes 9,3%. Suured on

Venemaa elanike elatustase (SKT ühe inimese kohta) moodustas 2005. a 39% EL 25 tasemest, Ameerika Ühendriikide elanike elatustase ületas selle 50% ehk oli 1,5 korda suurem kui EL 25 keskmine.

föderaalearve ja planeeritava föderaalearve aastateks 2009 ja 2010. Vastuvõetud 2008. a eelarve tulud on 6644,4 mld rbl, millest nafta ja gaasi tulud moodustavad 2383,1 mld rbl, ning kulud 6570,3 mld rbl. Eelarve maht püsib eeldusel, et inflatsioonimäär ei ületa aastas 7%. 2009. a tuludeks on planeeritud 7465,4 mld rbl, sh nafta ja gaasi tulud 2351,9 mld rbl, ning kuludeks 7451,1 mld rbl. Prognoos põhineb eeldusel, et aastane inflatsioon püsib 6,5% tasemel. 2010. a tuludeks on planeeritud 8089,9 mld rbl, sh nafta ja gaas 2348,3 mld rbl, ja kuludeks 8089,9 mld rbl. Eelarve on planeeritud eeldusel, et inflatsioonimäär jääb 6% piiresse. Seisuga 1.01.2011 peab välisvõlg olema 45 mld USA dollari piires. Nii käesoleva aasta kui ka järgmise kolme aasta eelarve on planeeritud ülejäägiga, sellest hoolimata ületab föderaalearve kulude kasvutempo tulude kasvu ning 2010. aastal eelarve ülejääki planeeritud pole.

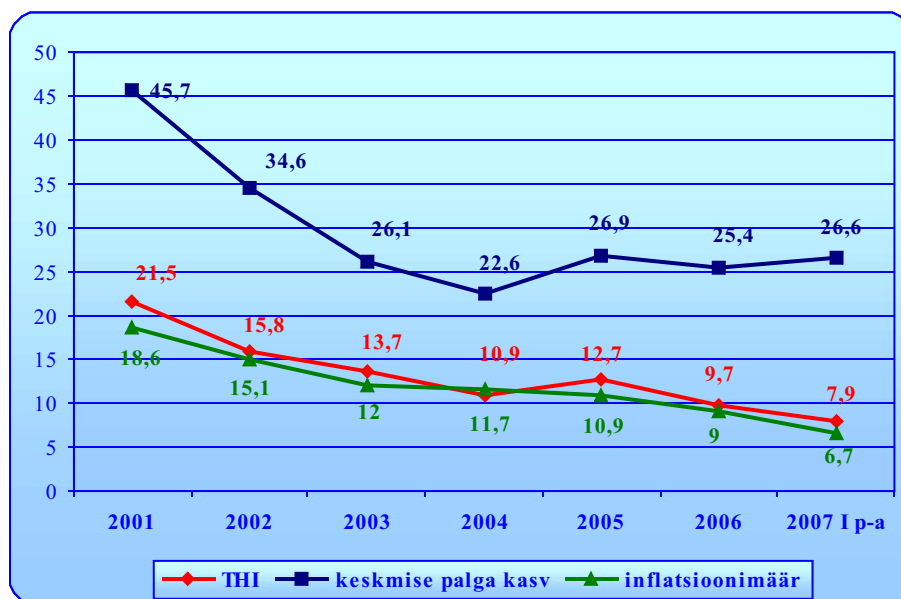
Kui vaadelda 2006. a välisinvesteeringuid riikide lõikes, siis näeme, et peaaegu 18% investeeringutest tuli Küprosel, 12,7% Suurbritanniast, 12% Hollandist, 10,7% Luksemburgist, 9,1% Saksamaalt, 5,5% Prantsusmaalt, 3,7% Šveitsist ning ainult 3% Ameerika Ühendriikidest.

Tunduvalt on muutunud ka Venemaa investeeringud SRÜ riikide majandusse: 2000. a moodustasid need 130 mln USA dollarit, millest 59% läks Valgevene majandusse, 2006. a vastavalt 4,1 mld USA dollarit, millest ligikaudu 73% läks Ukrainasse ja üksnes 13,8% Valgevenesse.

muutused just kaubagrupi sees. Näiteks on toidukaupade hinnad tervikuna 2007. a algusest muutunud 6,7%, leiva- ja saiatoodete hinnad aga 23,9%, piim ja piimatooted 16,5%, või 20,3% ning päevalilleõli 17,2%. Venemaalaste toidukorvi eripärast lähtudes on Venemaa avalikkuses tõstatatud isegi küsimus leivahinna külmutamisest. Mitte-toidukaupade hinnad on käesoleva aasta algusest muutunud 4%, kangad, trikootooted ja jalatsid üle 7%. Teenuste hinnad on aasta algusest suurenenud 11,6%, kommunaalkulud 14,3% ja gaasitarbimine 19,9%.

Tööstustoodangu tootjahinnaindeks on 2007. a septembris 2006. a sama ajavahemikuga võrreldes energeetikas muutunud 16,9%, mäetööstuses 3,2% ja töötlevas tööstuses 8,4%.

Joonis 2. Inflatsioonimäär, tarbijahinnaindeksi muutus ja keskmise palga kasv (%)

Allikas: Venemaa Föderaalne Riiklik Statistikaamet, Venemaa Keskpank, Eurostat.

• Väliskaubandus

Väliskaubanduse käive 2007. a kaheksa kuuga oli 351,8 mld USA dollarit² (kasv 18,8%, kuid 2005. a sama perioodiga võrreldes oli 2006. a kasv 28,9%). Kaubakäibest 61,7% moodustas eksport ja 38,3% import. Käesolevat aastat iseloomustab suur impordi kasv (37,5%) ning ekspordi (9,5%) kasvutempo langus 2006. a sama perioodiga võrreldes (29,5%). Ekspordi kasvutempo suure languse põhjusi on loodusliku gaasi ekspordi vähenemine – vähenes 15,9% (hinnamuutuste arvel 10,8%) – ja toornafta ekspordi tagasihoidlik suurenemine – ainult 4,4% (hinnamuutuste arvel 3,4%). 2007. a kaheksa kuuga suurenes tähelepanuväärt väliskaubanduskäive Hiina (7%), Jaapani (3,5%) ja Korea Vabariigiga (2,7%).

Venemaa viimaste aastate väliskaubandust iseloomustab nii kaupade sisseveo mahtude tunduv suurenemine ekspordiga võrreldes kui ka impordi osatähtsuse kasv kogu kaubakäibes: 2000. a moodustas import kogukäibest 24,7%, 2006. a 31,3%. Eeltoodud hoolimata iseloomustab väliskaubandust suur positiivne saldo. 2006. a ületas kaupade väljavedu sisseveo veidi üle kahe korra.

Venemaa eksportartiklite struktuurist nähtub, et mineraalsete toodete osatähtsus on aasta-aastalt suurenenud ning riigi majandusarengu ja konkurentsitasel iseloomustavate toodete (masinad ja seadmed, metallitooted jmt) osa pidevalt vähenenud: 1995. a moodustasid koguekspordist mineraalsed tooted 42,5% ning masinad ja seadmed 10,2%, 2006. a vastavalt 65,7% ja 5,8%. 2007. a kaheksa kuuga moodustasid mineraalsed tooted 67,8% ning masinad ja seadmed 4,8% kogu kaupade väljaveost.

1995. a moodustasid koguimportidist põllumajandus-

saadused ja toidukaubad 28,1% ning masinad ja seadmed 33,6%, 2006. a vastavalt 15,7% ja 47,7%. 2007. a kaheksa kuu impordist moodustasid masinad ja seadmed 46,8% ning põllumajandussaadused ja toidukaubad 15,9%. Viimased suhtarvud näitavad ühelt poolt põllumajandustootmise märgatavat edasiminekut, teisalt endiselt masinaehituse mahajäämust. 2006. a moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ja teistesse välisriikidesse 86% (sh 52% EL 27 riigid) ning 14% SRÜ riikidesse, impordist vastavalt 84% ja 16%. 2006. a kogu ekspordist moodustas eksport Hollandisse ligikaudu 14%, Itaaliasse 9,7%, Saksamaale 9,4%, Hiinasse 6%, Türgisse 5,5%, Šveitsi 4,6%, Poolasse 4,4% ja Suurbritanniasse 4%. Möödunud aasta kogu impordist moodustas import Saksamaalt 16%, Hiinast 11,2%, Jaapanist 6,8%, USA-st 5,6%, Itaaliast ja Prantsusmaalt (mõlemast) veidi üle 5%, Soomest 3,5% ja Suurbritanniast 3,2%.

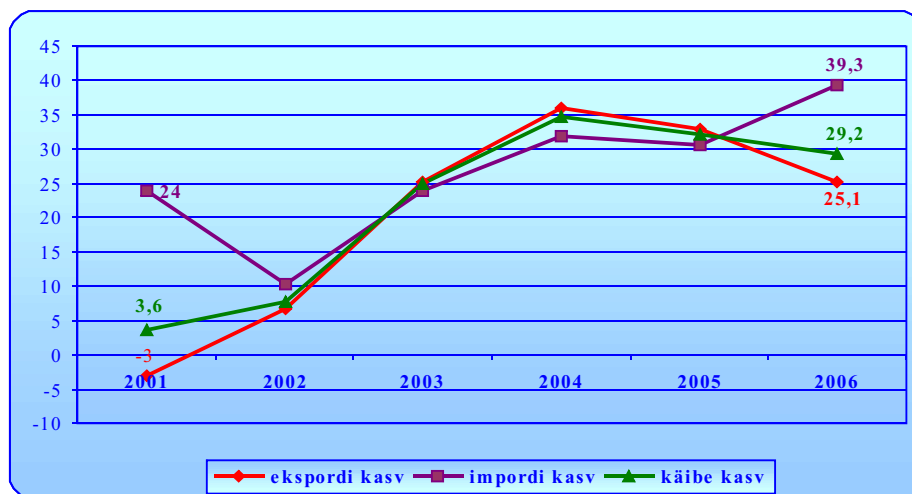
Venemaa osatähtsus EL-i kaubanduspartnerina on aasta-aastalt suurenenud: 2000. a moodustas EL-i kogu impordist import Venemaalt 6,4%, 2006. a juba 10,4% ning EL-i kogu ekspordist vastavalt 2,7% ja 6,2%. Eeltoodu on jätkuvalt suurendanud EL-i kaubavahetuse defitsiiti Venemaaga: 2000. a oli see –41 mld eurot, 2006. a –68,7 mld eurot. EL-i liikmesriikidest oli 2006. a suurim kaubavahetuse defitsiit Venemaaga Hollandil (–11,6 mld eurot), Itaalia (–5,9 mld eurot), Saksamaal (–5,89 mld eurot) ja Poolal (–5,88 mld eurot). 2006. a oli kaubagruppide lõikes EL-i kaubavahetuses suurim energiakandjate negatiivne saldo – defitsiit moodustas –92,6 mld eurot –, samal ajal oli masinate ja seadmete saldo küll positiivne (+43,3 mld eurot), kuid mittepiisav defitsiidi katmiseks.

2005. a importis EL Venemaalt 42% kogu vajalikust

maagaasist ja 32% toornaftast. Venemaa ekspordi ja kogu majanduse probleemiks võib saada nafta ja gaasi tootmismahtude suurendamine. 2007. a kaheksa

kuuga suurenes nafta tootmine 2006. aastaga võrreldes ainult 2,6%.

Joonis 3. Väliskaubanduse kasvutempo (%)

Allikas: Venemaa Föderaalne Riiklik Statistikaamet.

• Elujärg

Keskmine kuupalk 2007. a septembris oli 13 801 rbl (6068 Eesti krooni), võrreldes 2006. a septembriga suurenes see 24,7%, reaalpalk kasvas samal perioodil 14%. Majandusharude lõikes on suured keskmise palga erinevused: 2007. a augustis oli keskmine palk 13 270 rbl, kuid energeetiliste maavarade kaevandamises 36 630 rbl, naftatoodete töötlemises 34 693 rbl, finantssektoris 32 101 rbl, riigiteenistujatel 14 498 rbl, hariduses 7392 rbl ning põllu- ja metsamajanduses 6734 rbl.

Minimaalse keskmise toidukorvi maksumus oli käesoleva aasta septembris 1640,6 rbl, Moskva linnas 1907,8 rbl, Peterburis 1735,5 rbl ja Kaug-Idas 2309,1 rbl.

2007. a septembris moodustas leiva- ja jahutoodete osa minimaalses keskmises toidukorvis 24,7%, puu- ja juurvili 21,3%, lihatooted 20,9% ning piimatooted 16,8%.

• Kokkuvõtteks

Venemaa lähiaastate majandusarengu võtmeküsimus on tootmise peaaegu 2,5 korda suurem energimahukus arenenud riikidega võrreldes. Arvestuste kohaselt¹ vajab Venemaa majandus tootmise kindlustamiseks 2015. aastaks igal aastal täiendavalt ligikaudu 130 mln tonni naftat. Valida saab majandusarengu ja nafta ekspordi vähendamise või majandusseisaku ja naftaekspordi mõningase suurendamise vahel, sest perspektiivsete Ida-Siberi naftaleiukohtade oodatav maht 2015. aastal on 34–39 mln tonni aastas. Energeetikamajanduse tsentraliseerimine ja erasektori väljatõrjumine majandusharust on peatanud ka Põhja-Siberi – Murmanski naftatorujuhtme arendamise, mis oleks olnud tähtis Venemaa naftaekspordi suurendamisel ja perspektiivsete turgude hõivamisel.

Lähimineviku soodne gaasihind Euroopas ei ole transformeerunud ka mastaapseteks investeeringuteks uute gaasileiukohtade hõivamisel. Gaasiekspordi mahud on enamjaolt suurenenud siseturu mahtude vähendamise arvel. 2005. a polnud Venemaa gaasituru liider Gasprom saavutanud veel 1999. a gaasitöötlemise taset. Nafta-gaasisektori ekspordi arengut pärsib üha enam logistika. Venemaa on pidanud Euroopa turgu endale perspektiivikaks, kuid Euroopa turg on praktiliselt ammendunud. Rahvusvahelise Energeetika Agentuuri arvestuse kohaselt suureneb EL 15 nafta vajadus 2015. aastaks 2003. aastaga võrreldes ainult 4,7%, samal ajal suurendab aga nõudlust nafta järele (2020. aastaks umbes 49%) Aasia Vaikse ookeani regiooni majanduse areng.

Allikad:

¹ Eurostat:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL

² Venemaa Keskpank: <http://www.cbr.ru/analytics/>

³ Carnegie Moskva Keskus: <http://www.carnegie.ru/ru/>